

VERSLAG VAN DE ACHTSTE RIJSBREDDE IT-AUDITDAG

The Difference

De Rijksauditedienst (RAD) organiseerde op 7 oktober in Den Haag de achtste Rijksbrede IT-auditdag. Hierbij waren ruim 165 deelnemers aanwezig, waaronder het grootste deel van de IT-auditoren binnen de rijksoverheid.

PETER DOORDUIN EN ARJEN THIJSSSEN

De dag werd geopend door Dion Kottelman, algemeen directeur van de RAD. Hij gaf aan in zijn openingswoord dat één van de *differences* is dat de organisatie van de dag nu in handen is van de RAD, waar voorgaande edities nog werden georganiseerd door EDP AUDIT POOL. Bovendien benadrukte hij het belang van rijksbrede samenwerking. Dit werd ondersteund door het feit dat auditoren van alle departementen op de dag vertegenwoordigd waren.

Nadat Dion zijn felicitaties had overgebracht aan de dagvoorzitter Hans Verkruijse, vanwege zijn recente benoeming als hoogleraar aan de universiteit van Tilburg, mocht Hans zijn visie over *The difference in auditing* uiteenzetten.

THE DIFFERENCE IN AUDITING

Hans Verkruijse (Ernst & Young & Universiteit van Tilburg)

Het betoog van Hans Verkruijse ging over de invoering van *eXtensible Business Reporting Language* (XBRL) en de implicaties hiervan voor de (IT-)auditor. Financiële gegevens komen vaak niet rechtstreeks vanuit ERP-pakketten, maar via verschillende spreadsheets terecht bij stakeholders. Echter, juist in deze spreadsheets ontbreken controlemaatregelen. Hoe kan dan de juistheid van de financiële gegevens gewaarborgd worden? Met behulp van XBRL kan bedrijfsinformatie op een gestandaardiseerde manier uitgewisseld worden via internet. Bovendien kunnen in de XBRL tags controles worden vastgelegd. Hierdoor verschuift het object van onderzoek en worden aspecten als logische toegangsbeveiliging en change management nog belangrijker. In de toekomst liggen de uitdagingen in continuous auditing, continuous assurance en uiteindelijk 'assurance by

default'. Zijn conclusie was echter dat we zo ver nog lang niet zijn. IT-auditoren, maar ook accountants zullen moeten aanhaken bij deze *difference in auditing*.

HET VERSCHIL IS DE AUDITOR

Ad de Visser (Fortis & Erasmus Universiteit)

Oordeelsvorming vormt de kern van ons vakgebied. Toch weten auditoren vaak relatief weinig van de mentale processen die aan oordeelsvorming ten grondslag liggen. Hoe komt een oordeel nu eigenlijk tot stand en hoe betrouwbaar is dit oordeel? Hoe goed zijn we in het beoordelen van de kwaliteit van beheersingsprocessen? Ad gaf aan dat intuïtie een belangrijkere rol in de besluitvorming speelt dan we vermoeden of zelfs willen toegeven. Hij liet aan de hand van diverse audiovisuele illusies zien dat de intuïtie het vaak wint van de ratio. Als afsluiting liet hij de zaal achter met de vraag: Als we niet weten wat we denken en onze mentale activiteiten niet beheersen, hoe kunnen we dan competentie claimen als het gaat om oordeelsvorming?

Na de plenaire sessies volgde een parallelle sessie van een vijftal workshops. In deze workshops stonden ervaringen uit de praktijk centraal. De begeleiding van de workshops lag in handen van medewerkers van de Rijksauditedienst en diverse gastsprekers.

AN AUDIT IN THE CLOUD

Mike Chung (KPMG)

Cloud computing betreft het leveren en gebruik van diensten over het internet (de wolk is een metafoor voor het internet). Dit brengt naast voordelen ook risico's met zich mee. Beveiliging en beschikbaarheid van extern opgeslagen vertrouwelijke data is een aandachtspunt. Tijdens de ▀

vlr: Hans Verkruijsse, Rob Fijneman, Ronald Paans, Jan Pasmooij en Edo Roos Lindgreen

workshop ging Mike in op de implicaties voor de auditor. Er zal bijvoorbeeld een nieuw auditframework opgesteld moeten worden. Verder is de vraag hoe en waarover assurance moet worden gegeven. Mike concludeerde dat auditors van de overheid hierbij het voortouw moeten nemen.

GROTE ICT-PROJECTEN: SAMENWERKEN IN SPANNEND KRACHTENVELD

Eelke Buizer en Thea Gerritse (RAD)

In de workshop schetsten Eelke en Thea een beeld van het krachtenveld rond grote ICT-projecten bij de rijksoverheid. Hierbij kwam aan de orde welke partijen daarbij betrokken zijn, vanuit welk perspectief deze partijen naar grote ICT-projecten kijken en welke doelstellingen zij nastreven. Aan de hand van stellingen en discussievragen wisselden zij met de deelnemers van gedachten over de vraag welke rol de auditor in dit krachtenveld speelt of, liever gezegd, *kán* spelen. Is hij of zij in staat 'the difference' te maken?

OUTSOURCING GEREGISSEERD – BEGRIP VOOR GRIP

Madan Ramrattansing, Jan Roodnat (RAD) en Gerard Wijers (TU Delft)

Uitbesteding komt binnen de rijksoverheid in toenemende mate voor. In de praktijk

doemen de problemen al op, nog voordat de inkt van het contract goed en wel droog is. Madan, Jan en Gerard gaven tijdens de workshop inzicht in de zaken die een uitbestedende organisatie en haar leverancier op orde zouden moeten hebben voor een succesvolle outsourcing. Aan de hand van stellingen daagden zij de deelnemers uit mee te denken over de problematiek.

GROENE ICT; MYTHE OF NOODZAAK?

Marnix Eedens, Ender Atalay (RAD) en Vincent van Thuijl (Het Expertise Centrum)

Als gevolg van de discussie rond klimaatverandering is extra aandacht ontstaan voor groene ICT. Vincent ging tijdens de workshop in op het contrast tussen de impact van ICT op het milieu en ICT als oplossing rondom deze problematiek. Vervolgens behandelden Marnix en Ender de grootste milieuproblematiek binnen de ICT-sector: energieslurpende datacenters. Zij lieten zien hoe je inzicht krijgt in de mate van groenheid van een datacenter.

PUBLIC SECTOR MANAGEMENT KNOWLEDGE MAKES THE DIFFERENCE

Ron van 't Bovenind (RAD)

Binnen overheden wereldwijd gelden vele regels voor de financiële verslaggeving. Iedere land heeft zijn eigen regels, proce-

dures, systemen, modellen et cetera. Deze regelgeving wordt in ERP-systemen vastgelegd met behulp van het onderdeel Public Sector Management (PSM). Kennis van ERP-systemen, GVKA, regelgeving en risico's hierbij is essentieel. In de workshop ging Ron in op deze benodigde kennis en behandelde hij aandachtspunten voor de auditor.

SOFTWARETOOLS ALS CONCURRENT VOOR DE IT-AUDITOR

Gert van der Lee (Pinewood)

Gert van der Lee trapte af in het middagedeelte. Als gevolg van zowel een toenemende complexiteit van IT-omgevingen als een toename van wet- en regelgeving, bestaat een groeiende vraag naar een snelle en gemakkelijke manier om inzicht te krijgen in de stand van zaken rondom de beveiliging van de systemen, databases en netwerkapparatuur. Echter, een overzicht krijgen van alle instellingen en toegekende rechten in de systemen is een flinke klus. Hierbij kunnen softwaretools een uitkomst bieden. Deze verzamelen alle relevante configuraties uit de aangesloten systemen en presenteren dit in een leesbaar overzicht. Gebruikers van dergelijke tools kunnen zo in één oogopslag zien of de beveiliging van de systemen op orde is. De vraag of de IT-auditor hierdoor in de toekomst overbodig is, antwoordde Gert

ontkennend. IT-auditors zullen nodig blijven voor de analyse en risico-inschatting van de resultaten.

Na de plenaire sessie volgde weer een parallelle sessie van vijf workshops.

BEHEERST U UW WEBAPPLICATIES?

Xander Bordeaux en Nanno Zegers (RAD)

De overheid gebruikt steeds vaker webapplicaties voor de communicatie met de burger, het bedrijfsleven en intern. Hierdoor kunnen administratieve processen efficiënter worden en kan informatie specifiek worden toegesneden op de doelgroep. Dit verkleint de afstand tussen overheid en burgers. Xander en Nanno gingen in op de problemen die spelen bij het beheersen van webapplicaties. Hierbij discussieerden zij met de deelnemers over de vraag of je nog wel 'in control' kunt zijn als je niet weet welke webapplicaties allemaal online staan en wie voor welke applicaties verantwoordelijk is.

DUURZAME DIGITALE INFORMATIE, EEN ILLUSIE?

Marcel de Bruijn en Stephanie van den Broek (RAD)

De vraag of informatie duurzaam (voor de langere termijn) opgeslagen en bewaard kan worden, speelt al geruime tijd en zorgt voor vele hoofdbreken. Met de komst van het digitale tijdperk dienen er wellicht nog grotere vraagtekens bij geplaatst te worden dan in de papieren situatie het geval was. Marcel en Stephanie gingen in de workshop in op de implicaties voor de IT-auditor en deelden hun ervaringen op dit gebied met de deelnemers. Zij gingen vervolgens aan de hand van stellingen met de deelnemers in discussie over de knelpunten en uitdagingen die er nog zijn bij het duurzaam digitaal bewaren van informatie en de rol van de IT-auditor daarbij.

EFFECTIEF COMMUNICEREN = DUURZAAM

Loubna Zarrou (RAD) en Roy Jansen (Auditdienst Defensie)

Hoe maak ik de vertaalslag van de inhoud van het rapport naar een duidelijke

Dion Kotteman

boodschap voor het management en hoe haal ik het onderste uit de kan bij mijn interviews? Tijdens de interactieve workshop gingen Loubna en Roy in op deze vragen en boden zij praktische handvatten waarmee de deelnemers 'the difference' kunnen maken. Aan de hand van videofragmenten vond een uitvoerige discussie plaats tussen de deelnemers.

ARCHITECTUUR EN AUDIT: EEN PRIMA DUO!

David Campbell, Hemke Havinga (RAD) en Cees-Jan Visser (Informatie Beheer Groep)

Architectuur maakt onderdeel uit van een stelsel van beheerinstrumenten dat ingezet kan worden tijdens ontwikkeling en exploitatie. Tijdens de workshop gingen David, Hemke en Cees-Jan in op hun praktijkervaringen met architectuuraudits. Door middel van dergelijke audits wordt aanvullende zekerheid gegeven over de aanwezige beheersmaatregelen ter borging van (het werken onder) archi-

tectuur. Aan de hand van praktijkvoorbeelden lieten zij verschillende soorten audits de revue passeren, zoals audits naar architectuur governance, architectuur compliance en de kwaliteit van de architectuur.

ANALYZE THIS: A DIFFERENT WAY OF AUDITING

Ron van 't Boveneind, Crist-Jan Doedens en Peter Doorduyn (RAD)

De mogelijkheden van auditsoftware zijn groot: met slimme analyses zijn risico's en fouten goed in kaart te brengen door databestanden vanuit verschillende invalshoeken te belichten. Richtte de software zich eerst louter op de analyse van cijfers, steeds vaker wordt gebruik gemaakt van de combinatie van gestructureerde en ongestructureerde data. Verschillende auditdiensten zetten onder andere IDEA, SAS en ACL in om deze analyses uit te voeren. Ron, Crist-Jan en Peter gaven tijdens deze workshop een toe- ▀

Hans Verkruijsse

lichting op de functionaliteit van en de verschillen tussen deze tools.

FORUMDISCUSSIE

Onder bezielende leiding van Hans Verkruijsse was er een forumdiscussie met afgevaardigden van de vier IT-opleidingen: Rob Fijneman, Edo Roos Lindgreen, Ronald Paans en Jan Pasmooij. Het centrale thema 'the difference' werd toegespitst op de opleidingen en vaardigheden van de IT-auditor.

Kwaliteit en identiteit IT-auditor

De vraag vanuit het publiek was dan ook of de universiteit waar een IT-auditor zijn opleiding heeft genoten invloed heeft op zijn kwaliteit en identiteit. De heren waren redelijk eensgezind. De universiteiten bieden ieder een gevarieerd programma, maar voldoen wel aan een soort baseline voor kennis en vaardigheden. Iedere universiteit moet ook vrij zijn om op een bepaald onderwerp de nadruk te leggen. Er moet wel een **common body of knowledge** zijn voor iedere IT-auditor. De vraag vanuit het publiek of de opleidingen kunnen voldoen aan de NVAK werd bevestigend beantwoord, ook al is dat nog toekomstmuziek.

De kennis van de IT-auditor zou volgens de forumleden ook vooral breed moeten zijn, met voor ieder een specialisatie binnen het vakgebied. De snelle ontwikkelingen op het gebied van IT vormen echter wel een

gevaar voor specialisatie. Kennis kan snel verouderen en zelfs nutteloos worden.

Permanente educatie

Op de vraag van de voorzitter of 40 PE-punten per jaar voor een IT-auditor wel voldoende is om zijn kennis op voldoende niveau te houden, is het forum ook stellig. Indien enkel aan deze 40 uur wordt voldaan met een aantal cursussen, is dit niet voldoende. **Training-on-the-job** zal echter ook een belangrijke bijdrage aan de kennis en ontwikkeling van de IT-auditor moeten leveren. Het is daarom belangrijker om te kijken waaruit deze 40 PE-punten moeten bestaan. Is het een update van een specialisme of verbreding binnen een bepaald spectrum? In het laatste geval zou je bijvoorbeeld kunnen denken aan een update over een breder spectrum van kennisgebieden door één van de IT opleidingen.

Maatschappelijk debat

Een andere stelling was: "IT-auditors ontbreken in het maatschappelijk debat. Dit tast het bestaansrecht van de IT-auditor aan". Hierover waren de meningen licht verdeeld. Auditors zouden wel bij het debat zitten, maar werken conform de code of ethics. Dit betekent dat zij niet aanwezig (mogen en) zullen zijn bij uitzendingen van bijvoorbeeld NOVA. Een ander was van mening dat de IT-auditor nog niet voldoende bij het maatschappelijk debat aanwezig is, maar een grote toegevoegde waarde kan hebben hiervoor. Nergens ter wereld is er namelijk zoveel kennis op het IT-auditvakgebied. Nergens ter wereld is er een tweede organisatie, zoals de NOREA met leden die een aantal jaren studie en ervaring moeten hebben om toegelaten te worden. Deze kennis zou meer benut kunnen worden in het maatschappelijk debat.

Op de vraag van de voorzitter of wij als beroepsgroep te klein zijn voor een maatschappelijk debat, luidde het antwoord dat we als beroepsorganisatie ons doel goed voor ogen moeten houden. Wij geven een opdrachtgever assurance. Dit moeten we ook blijven doen. Dat de opdrachtgever daarvoor bij NOVA zit, mag deze zelf bepalen.

Auditing moet integraal worden opgepakt. Hierover waren alle forumleden het eens.

De IT-auditor en de financial auditor zullen steeds meer samenwerken op het gebied van de jaarrekeningcontrole. Door de opkomst van XBRL zal de IT-auditor wel een meer prominente rol gaan vervullen bij die jaarrekeningcontrole. De IT-auditor moet assurance geven over de betrouwbaarheid van de XBRL-cijfers. Eén fout in deze gegevens kan desastreus zijn.

De vraag of de IT-auditor bij dergelijke onderzoeken in de lead zou moeten zijn, werd ontkennend beantwoord. De IT-auditor heeft weliswaar veel proces- en IT-kennis, maar daar kun je de financiële controle natuurlijk niet alleen mee uitvoeren. Beide expertises blijven dus noodzakelijk, waarbij elk in zijn/haar vakgebied de lead heeft.

Bestaansrecht auditor

De toegevoegde waarde van de auditor is dat deze ook kritisch kan luisteren. Als auditors zijn we soms erg snel met het aandragen van oplossingen, maar we zouden ons meer moeten verdiepen in de behoefte van de opdrachtgever. IT-auditors met veel ervaring hebben veel fout zien gaan en hebben vaak grondig onderzocht waarom het fout is gegaan. Deze fouten kunnen voorkomen worden door het in een vroeg stadium betrekken van een IT-auditor. Ook dat is dus het bestaansrecht van de IT-auditor.

Hans Verkruijsse sloot de discussie af en bedankte Rob, Ronald, Edo en Jan voor hun inbreng. De discussie zal buiten de Rijksbrede IT-auditdag wellicht nog verder gevoerd worden. Hans bedankte ook de deelnemers van de dag voor hun aanwezigheid. Toen was het tijd voor een borrel waar nog lang werd nagepraat over het drukke programma en de onderwerpen.

WEBSITE

Voor meer informatie en alle presentaties, zie www.rad.nl ■

Dr. P.A. Doorduyn RE en drs. A.J. Thijssen

zijn werkzaam als IT-auditor bij de Rijksauditedienst in Den Haag en maakten deel uit van de organisatie van dit symposium.